

z osrednjo temeljno voditeljico, katera je pravi naravni vrh iz na vzgor podaljšanega drevesnega debla.

Oglejmo sedaj na tem mestu ravno omenjene oblike drevesne vejine krone nekoliko natančneje, da iz tega spoznamo, kedaj in v katerih slučajih se nam je na prospeh sadjereje pri izgoji za eno ali drugo odločevati. Kaj je toraj bolje, ali drevesni vrh kotlovo-košaste ali pa piramidalno-okrogle oblike.

(Dalje prihodnjič.)

O naši živinoreji.

Spisuje Gustav Pirc.

I.

Dandanes, ko se preobrat v vseh strokah človeškega podvzetja tako hitro vrši, da je komaj še slediti vsem novim iznajdbam, zadevajočim eno ali drugo obrt ter le z največo silo mogoče tekmovati, ni čuda, da je ravno taka osoda zadela tudi kmetijsko obrt. Splošnemu preobratu v kmetijstvu ni le vzrok hrepenenje po največjih dohodkih iz zemlje, ampak na-nj so tudi vplivale kupčijsko-politične razmere, kakor tudi olajšano in ceneje prevaževanje blaga, kar je nasledek novošegnih prevaževalnih sredstev, to je, železnic, parobrodov itd.

Konservativni kmetovalec, seosebno manjši, ni mogel ali pa ni hotel opaziti prememb, koje so se pred njegovimi očmi godile, ter se vidi kar na mah postavljenega prèd-nove, po vsem predrugačene razmere. Izmed treh glavnih namér kmetijstva, to je: 1. pridelovanje žita, 2. pridelovanje kupčijskih rastlin in 3. živinoreje, je bilo dosedaj pri nas prvo najvažneje in tudi tam, koder je vinarstvo glavna stroka, je bilo pridelovanje kupčijskih rastlin in ravno tako živinoreja prav po mačehino v kot potisneno.

Pri nepravilnem obdelovanju zemlje, pri slabem ravnanju z gnojem in njega pomanjkanji so pri nas žetve vedno slabeje in slabeje postajale; drage delalne moči pri vednem preziranju dobička, kojega dajejo kmetijski stroji porabljeni na pravem mestu in ob pravem času so naredile, da naši gospodarji z današnjo ceno žita, katero ameriška, ruska, ogerska in v zadnjem času celó indiška konkurenca vedno bolj pritiska, ne morejo več izhajati.

V največih okrajih Kranjske znal bi se vsak gospodar sam prepričati, da mu mora ceneje priti kupljeno žito kot pa doma pridelano, in k večem tam, kodar je pridelovanje žita intenzivno, koder so stroški in dohodki najrazumnejše uredjeni, koder vlada največa varčnost, tam je morebiti mogoče, da se zamore pridelati doma žito po taisti ceni, po kateri se zamore na trgu kupiti. Ali pa je gospodarsko razumno za tak dobiček kmetovati? Odgovor prepuščam vsakemu samemu. Gori navedene razmere silijo nas nehoté misliti na preobrat v našem kmetijstvu, in ni nam treba dosto misliti, o načinu, kako ga izvesti. Delavske in kupčijske razmere naše dežele so take, da tudi na vspešno pridelovanje kupčijskih in obrtnijskih rastlin ni misliti in da nam slednjič le še ostane živinoreja.

Živinoreja ima biti sredstvo, s kojim je kranjskemu kmetovalcu dana prilika, si zboljšati svoj gmoten stan in na njeni podlagi on mora prestrojiti vse svoje kmetijsko delovanje. Razmere, katere so v tem in predzadnjem desetletju storile živinorejo dobičkanosnejo mimo družih kmetijskih strok v naši deželi, so take, da smemo popolno zaupanje imeti v njihovo stalnost.

Dovoljujem si celó trditi, da bode cena živine poprej viša postajala kot pa padala. Uže s tem, da je vlada zaprla mejo proti Ruski in Rumuniji, ter s tem

primorala dunajski živinski trg preskrbljevati se z domačo živino, je cena živine preskočila, ob enem pa živinorejo sigurneje storila, ker se nam sedaj ni vedno bati okuženja po vedno bolni ruski kakor tudi rumunski govedi. Letos prišel je pa kot nov srečen faktor, kateri nas po vsi pravici še bolj k razširjevanju domače živinoreje smé siliti, in kateri bode še bolj pripomogel k vtrjenju sedanjih dobičkonosnih razmer pri živinoreji, to je, odprtje železnice čez arelsko goro. Z otvorenjem te železnice odprla se je nova izvaževalna proga za Avstrijo, seosebno za južne, planinske provincije našega cesarstva. Kakor bode ta železnica splošno dobrodejno uplivala na kupčijo, tako bode imelo kmetijstvo velik delež na dobičku, ki ga nam ima ta železnica prinašati. Po tej progi zvezani so naši kraji na najbližnji način sè Švico in Francoskem, vzlasti s Parizom. Vozarinske tarife nemških železnic so tako urejene, da naša dosto ceneja živina na pariškem živinskem trgu z drago nemško ni zamogla tekmovati, ker je vožarina previsoka bila mimo one za nemško živino. Z otvorenjem arelske železnice se je to hipoma preuredilo, ob enem se je pa Avstriji odprla nova pot za izvaževanje živine v Švico, katera vzlic svoji izgledni domači živinoreji vendar-le potrebuje dosto uvažane živine. Tu se nam tudi ni bati ogerskega tekmovanja, ker prebivalci Švice kakor Pariza ne ljubijo pustega mesa ogerske govedi, ter bodo raje ostali pri tem, katerega so vajeni in katerega jim zamorejo tudi podati živinorejci planinskih dežel, med njimi tudi Kranjci.

Imel sem veliko prilike, občevati z našimi gospodarji, ter z veseljem smem trditi, da je misel, živinorejo narediti za glavno stroko našega kmetijstva, skoraj povsod prodrila. Vsaj so pa razlogi k temu početju tudi tako jasni, da kmetovalec, kateri le nekoliko dobrega sveta slišati hoče, mora biti tudi prepričan o tem. Naravua lega Kranjske, katera se sme po vsem prištevati goratim deželam, nje podnebje, pašniki itd. stori jo kakor za nalašč vstvarjeno za živinorejo. Da bomo pa imeli od naše živinoreje tudi zaželeni uspeh, treba je pred vsem, da je ona izgledna in umna, kar pa danes še nikakor ne smemo trditi, ampak marveč nam je še dosto treba storiti, da bode ta želja izpolnena.

V številu živine, koju zamoremo rediti, o nje kakovosti itd. moramo še toliko in toliko predrugačiti, da je vsestransko vstrajno delovanje združeno z umnimi nasveti potrebno, da dovedemo našo živinorejo do častnega mesta ter jo naredimo virom kranjskega blagostanja. Nasvete, kolikor je v moji moči mogoče, hočem podati na podlagi lastnega prepričanja in dejanskih razmer, koje bodem v prihodnjih člankih objavil.

C. kr. kmetijska družba kranjska.

Seja glavnega odbora dné 9. novembra 1884.

Seji predseduje gospod družbeni predsednik Karol baron Wurzbach, navzoči so: podpredsednik gosp. J. F. Seunig, družbeni tajnik g. Gustav Pirc, in odborniki gospodje Brus, Detelja, Jerič, Kastelic, Murnik, Neveklovski, dr. Poklukar, Robič, Souvan in dr. pl. Wurzbach.

Tajnik Pirc poroča o stanju subvencije za živinorejo, ter konečno stavi predlog: Ostanek subvencije v znesku 489 gold. naj se porabi za nakup belanske živine, katera naj se še tekom meseca novembra v Lescah prodá.

Odbornik g. Murnik priporoča, da se pri prodaji plemenske govedi tudi na Kranjsko goro ozir jemlje, kjer

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 19. novembra 1884.

Obseg: O naši živinoreji. (Dalje.) — Kaj se proti trtni uši na Ogerskem, in kaj pri nas stori. (Dalje.) — Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati? (Dalje.) — Razglas kranjskim živinorejcem o prodaji plemenskih goved v Lescah na Gorenjskem. — Prememba šolske postave za Kranjsko. (Dalje.) — Odborova seja „Slovenske Matice“ 21. dne novembra. — Deželni zbor kranjski. — Nos (povest). — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O naši živinoreji.

Spisuje Gustav Pirc.

(Dalje.)

II.

V svojem prvem članku obljubil sem podati bralcem, predno se spustim v pretresovanje, kako bi se naša živinoreja povzdignila, nekaj podatkov o današnjem stanju kranjske živinoreje. Izmed štirih domačih živali, koje imajo na Kranjskem za kmetijstvo v resnici važnost, so: konj, goved, ovca in prešič. Zadnji dve živali ste le manjšega pomena; prešič ima preskrbeti dom z mesom in špehom ali pa pomagati odpadke kake obrtnije ali domače kuhinje v denar spraviti, ovca pa mora izkoristiti pašnike, katerih goveja živina ne mara. Reja ovác je pri današnjih razmerah le malo kje opravičena in je na Kranjskem tudi le na malo okrajev omejena. Reja konj na Kranjskem vsled lege in narave naše dežele ne more biti nikodar glavni namen živinoreje, ter je gospodarjem navada, le mimogredé se s to rejo pečati, za katere povzdigo pa c. kr. poljedelsko ministerstvo neposredno skrbi in to na Kranjskem z najlepšim vspehom. Poklicani faktorji imeli bodo pa vendar še skrbeti, kar se tiče reje konj, zato, da bode kranjski kmet se naučil konja za časa prodaje tako pripraviti, da ga bode zamogel za faktično ceno prodati, ne pa največi dobiček goljuživim konjarjem prepustiti.

Iz navedenega sledi, da je reja ovac in prešičev, kakor tudi kónj le majhnega pomena, ter da je reja goveje živine najvažnejša in najpomembnejša za naše kmetijstvo. Goveja živina je stroj, s pomočjo katerega pridelke naših posestev zamoremo predelane v meso za dobro ceno prodajati ter tako večé dohodke iz naše zemlje dobivati. V teh mojih člankih „o naši živinoreji“ ozirati se hočem za to le na rejo goveje živine. Oglejmo si kranjsko govedo od dveh strani, kakošna je in koliko jo je?

Delitev kranjske dežele v tri dele: Gorenjsko, Notranjsko in Dolenjsko sledi uže iz naravne lege imenovanih pokrajin, katerih omejitev je storjena manj ali več na podlagi kakovosti zemlje, to je, geologiške formacije in pa deloma tudi podnebja. Naravno je, da je

tudi kmetijstvo teh treh delov Kranjske po vsem različno in smelo se sme trditi, da je malo kje najti na majhnem prostoru take razlike kot na Kranjskem. Z različnostjo kmetijstva, z različnostjo načina kmetovanja, je se vé da tudi spojena različna živinoreja. Na Gorenjskem, koder se gorati značaj dežele največkrat spremeni v hribovski značaj, koder je le malo ravnega polja, veliko pašnikov in bolj mrzlo, vlažno podnebje je naravno, da je bil kmet uže od nekdanj prisiljen hoté ali nehoté si več živine držati in zato je tudi vidni vspeh živinoreje na Kranjskem najbolje na Gorenjskem zapaziti. Živina gorenjska nosi uže danes po večini tipus pingavsko-belanskega plemena. Prvotni goveji rod na Gorenjskem je manj ali več soroden pingavskemu ali belanskemu ne le po precej enaki barvi in pa po natornih razmerah, v katerih pingavsko pleme in pa naše domače, prvotno gorenjsko pleme živita, ampak tudi po enem in istem izviru obeh plemen, zato je pa zboljševanje gorenjske živine z belansko tudi zeló vspešno. Da gorenjska živinoreja vzlic svoji dobri podlagi ni še taka, bodi-si po kakovosti ali številu, kakor bi si jo želeli, ima svoje vzroke, kateri napredek zavirajo in v katerih nameravam pozneje govoriti.

Živinoreja na Notranjskem, izvzemši ono v loških, logaških in idrijskih hribih, katera je slična gorenjski, odlikuje se v tem, da je nje namera bila in je še vedno reja živine za vprego in pa za pitanje. Največe napake v tej zadevi, ki se zamorejo Notranjcem očitati, so te, da oni veliko, veliko premalo živine redé, premalo mlade živine priredé in živino za vprego ter pitanje od drugod uvažvajo, za mlekarstvo se pa še zmenijo ne. Sicer tudi o teh napakah hočem še svoječasno izpregovoriti. Ne upam si naravnost trditi, da prvotna notranjska goved izvira od „prvotnega rodu“ (*Bos taurus primigenius*), ali kolikor mi je bilo mogoče se osebno prepričati o sedanjem stanju, na katerega so primerno malo še uplivala prizadetja, da bi ga z muricodolskim plemenom zboljšali, se vsaj meni verjetno zdi, da na Notranjskem udomaćena goved po veliki večini pripada k prvotnemu rodu. Ta trditev je še toliko naravnejša, če se pomisli, da je Notranjec večidel v dotiki bil le z deželami in pokrajinami, kojih goveja živina je prvotnega rodú. Prava je misel, notranjsko živinorejo, kar se tiče kakovosti, zboljšati z muricodolskim plemenom, ker se to pleme gotovo ho-

trajskim razmeram najbolje prilegla, dobro za vprego in pitanje ter dá tudi primerno dosto mleka. Ker je pri križanji raznih plemen dobrega vspela le tedaj pričakovati, ako ste si živali, kateri se križate, uže po svoji naravi podobni, zato je za zboljšanje notranjske govedi izbrano muricodolsko pleme, prav dobro in naj bi tudi pri njem ostali. Pa tudi iz kupčijskih ozirov se mora bela in siva barva govedi obdržati, ker laški kupec jo tirja in na tega je Notranjec najbolj navezan.

Na Dolenjskem je živinoreja po številu kakor po kakovosti še daleč nazaj. Njen značaj se bliža deloma značaju hrvatske živine, deloma pa opazimo zamrle ostanke govedi, kojo so priično grajščine tu in tam vpeljevale. Zboljšanje po muricodolskem plemenu se še le sem ter tje komaj vidi in le grajščaki (pa ne vsi) poskušajo govejo živino boljše rediti. Na Dolenjskem se je treba energično in radikalno živinoreje poprijeti in jo na radikalni način zboljšati. Na Dolenjskem živinorejo zboljšavati in pospešavati s pomočjo črednih kujig in pa le s tem materijalom, ki ga imajo doli na razpolaganje, kakor to priporoča gosp. c. kr. živinozdravnik Wirgler na Krškem *) je ravno toliko kot hišo pri strehi pričeti zidati. Na drugem mestu govoril bodem še natančnejše o dolenjski živinoreji.

V svojem prihodnjem članku razpravljati hočem stan naše živinoreje z ozirom na število.

Kaj se proti trtni uši na Ogerskem, in kaj pri nas stori.

Spisal R. Dolénc.

(Dalje.)

Ključev, trtni uši popolnem protivečih se ameriškanskih trt, nakupila si je ogerska vlada kar na milijone, in to po dveh, nalašč v ta namen v Ameriko odposlanih ogerskih izvedencih. Vse te ključe izročili so dvema nalašč zaradi trtne uši ustanovljenima zavodoma, to je, trtnoušni poskuševalni štaciji v Kecskemetu, in pa v Farkasdu. Namen teh štacij je, vse le mogoča uničenja trtne uši se tikajoče poskušnje napravljati, posebno pa prave, ameriškanske, uši ustavljačo se sorte trt ukoreninčevati, hitro pomnoževati ter s cepiči domačih sort požlahnjevati. Takih ameriškanskih, uši protivnih sort trt, katere bi grozdje za napravo dobrega vina rodile, je namreč kaj malo izginljivo malo. Za bela vina le ena sama sorta, za črna vina jih je nekoliko več. Vse druge sorte, ali rodijo grozdje, katero daje neprijetno dišeče, prav za prav smrdeče vino, ali pa ne rodijo čisto nič, in zato ravno je njih precepljenje s cepiči domačih sort neobhodno potrebno. Take v trtnoušnih poskuševalnih štacijah dosežene trtne sajenice — bilfe z ameriškanskim podzemeljskim in evropejskim nadzemeljskim delom — se potem po najnižji mogoči ceni, trtorejcem tistih vinorodnih krajev Ogerske prodajajo, v katerih se je trtna uš uže vgnjezdila, ter veliko škodo prouzročila. Kak vspeh da se je dozda s trtnoušnimi štacijami na Ogerskem dosegel, nam pové sledeče poročilo.

Dné 6. oktobra t. l. — tako poroča „Weinlaube“ po „Nemzetu“ — zbrali so se vsi ravnatelji ogerskih

*) Glej „Laib. Zeitung“ št. 248, 249 in 250 od letošnjega leta: „Die Regional-Thierschau und Rinderprämierung für die Region Unterkrain mit Anträgen zur Hebung der Rindviehzucht mit Herdebüchern. Von Thomas Wirgler, k. k. Bezirksstierarzt in Gurkfeld.“

vincarskih zavodov v Farkašdu, kamor jih je ogersko kmetijsko ministerstvo odposlalo, da so v tamošnji trtnoušni poskuševalni štaciji pod predsedstvom vladnega komisarja Julija Mikloša, o trtnoušni zadevi konferenco imeli. Dopoldne ogledali so si trtna kulturna poskuševališča, ter se prepričali, da „kulturni način“ ali pomanjšanje množine trtnih uši, z večkratno uporabo gotove množine žvepljenega ogljenca uže hasne, dobro koristi, toda reklo se jim je, da gospodarsko opravičeno se kulturnega načina posluževati je le tam, kjer je mogoče, še vedno z dobičkom, 20 do 40 forintov na obdelovanje orala vinograda več potrositi, kakor se je do zdaj potrosilo. Koj po tem, ogledali so si kulturo zasajeno s takimi ameriškanskimi trtami, katere bi se imele trtni uši popolnem ustavljeti, ter tudi brez vsega precepljenja dobro vino roditi. V tej prepričali so se, kar je večletna skušnja dokazala, da ste ameriškanski sorti „Elvira“ in pa „Triumph“ trtni uši popolnem zoperstoječi, in da dajete dobro vino. Prepričali so se o istem tudi gledé ameriškanskih sort za črna vina, o sorti, kateri se velí „Herbemont“ in „Jacquez“. Obe dve dozorite v prav dobri legi grozdje popolnoma. O sponašanji drugih, trtni uši popolnoma ustavljajočih in brez precepljenja dobro vino dajočih ameriškanskih sortah trt se niso zamogli prepričati, ker one niso še rodile.

Ogledali so si dalje, kulture zasajene z „Vitis riparia“, „Vitis Solonis“ in „Clinton“, katere bi se morale tudi trtni uši popolnem ustavljeti se. Vse te trte so prav krepke, in navzoča, od ogerske vlade navlaš zaradi študij o trtni uši na Francosko odposlana gospoda Géza Horváth in Molnár sta izrekla, da ni nikakor dvomiti, da bi tudi one trtne uši, popolnem ne zoperstajale. Zbrani gospodje protestirali so vsled lastne prepričbe enoglasno zoper vse razširjene izjave nestrokovnjakov, kateri se svojimi oporekajočimi sodbami o zoperstojnosti gotovih ameriškanskih trt, le vino pridelovalno prebivalstvo Ogerski begajo. Povdarjali so pa tudi, da naj bi se objavilo, da nima nikdo ameriškanskih, še tako hvaljenih trt kupiti, ako niso poprej od trtnoušne poskuševalne štacije izkušene. Največjo zanimivost izbudila je pa v obiskovalcih štacije kultura, zasajena z domačimi, toda na ameriškanske podlage cepljenimi sortami trt. Rezultat te poskušne kulture je kar osupljiv. Ameriškanske korenike zoperstajajo trtni uši popolnem, in na-nje cepljene domače sorte dajejo še trti do štiri funte grozdja, dasiravno so še le dve, k večem triletne požlahnitve.

(Konec prihodnjič.)

Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati?

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Res je, da drevesni vrh kotlove oblike iz začetka v svoje osredje več svitlobe, gorkote in zraka prejema, kar pa ni nič stalnega in se toraj tudi ne more nikake prednosti in vpliva na večjo, obilnejšo in gotovejšo rodovitnost okusnejših sadežev smatrati, kakor bi to nekateri sadjerejci še celó dandanes radi vedeli in trdili.

Vsaki domači sadjerejec uže tako iz lastne skušnje vé in zná, da sadno drevje v osredji svojega vejinega venca, naj bode ta potem uže kakoršne koli oblike biti hoče, le prav malo in redkih sadnih stržev nastavlja in razvija. Tudi sadeži sami na teh mestih nimajo

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 26. novembra 1884.

Obseg: Kaj se proti trtni uši na Ogerskem, in kaj pri nas stori. (Konec.) — O naši živinoreji. (Dalje.) — Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati? (Dalje.) — Razglas kranjskim živinorejcem o prodaji plemen-
skih goved v Lescah na Gorenjskem. — Vabilo k občnemu zboru podružnice c. k. kmetijske družbe v Lescah 8.
decembra. — Kmetijska predavanja o trtni uši. — Prememba šolske postave za Kranjsko. (Konec.) — Deželni
zbor kranjski. — Nos (povest). — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kaj se proti trtni uši na Ogerskem, in kaj pri nas stori.

Spisal R. Doléne.

(Konec.)

Popoldne razpravljalo se je o različnih načinih požlahnenja ameriškanskih trt in o instrumentih, kateri se pri tem uporabljajo. Resultat te razprave bil je ta, da so zbrani možje, med raznimi načini požlahnévanja ameriškanske trte, tako zvano angleško kopuliranje, sedlanje in pa najnavadnejše cepljenje v razklad, za najboljše načine pripoznali. Za najboljši instrument za vspešno požlahnenje pripoznali so pa brezpogojno — spretno vajeno roko. Za obvezovanje požlahnitev se rabi v Farkaselu z najboljšim vspehom tako zvano „raffia-liče“ in pa mazilo, sestavljeno iz ilovice, katera je dobro prezebla, in pa iz kravjeka. Za najboljši čas požlahnitve, se smatra mesec marc in april.

Naposled je gosp. komisar Miklóš navzoče gospode spodbujal, da naj brez odnehanja trtni uši zoperstoječe ameriškanske sorte trt pomnožujejo in svoje učence kar le mogoče naglo v njih požlahnenji izvežbajo; da bode po vsem tem pridelovalcem vina uže skoro mogoče, kljub navzoči trtni uši vendar-le zaupljivo v bodočnost ozirati se.

Tako se postopa vzlic trtni uši ono stran Lajte na Ogerskem, in naši bratje Hrvatje jih tudi uže ponesmajo. Z devastacijo vinogradov se Hrvatje niso zamogli sprijazniti, in očitajo se jim je še celó to od strani Štajercev, češ, kaj nam pomaga, ako mi devastiramo, Hrvatje pa nič ne storé. Tudi za zmanjševanje množine trtne uši s pomočjo žveplenega ogleнца se niso Hrvatje baš dosti zmenili; a eminentno se pa oni brigajo za dozđaj edino izdatno sredstvo — za uši zoperstoječe ameriškanske trte. V proračunu z ogersko vlado naročilo se bode še letos za Hrvaško 10.000 ključev trtni uši zoperstoječih ameriškanskih trt — to na Francoskem — katere se bodo Farkasdu enakemu zavodu izročile.

Tako zadobí Hrvaško-Slavonska svojo lastno trto-
ušno poskuševalno štacijo, za katere ustanovitev ima

pa baš največjo zaslugo ravno naš rojak, tajnik hr-
vatsko-slavonskega kmetijskega društva, gospod Fr.
Kuralt.

Pri nas tastran Lajte in Sotle je pa še vse mirno. Z veliko pozavno se sicer v svét zatrobi, kodar se kje trtna uš konstatira, nekoliko dni se ona po čas-
nikih izcrpuje, potem pa zopet vse vtihne prav po
znanem meniškem pregovoru: „omnia vadere sicut
volunt.“

Prizadetje posameznega v zadevi trtne uši čisto nič ne izda, kajti zló je povsod, kjer se prikaže koj tako obširno in intenzivno, da zahteva splošnega pri-
zadevanja, energičnega vladinega useganja. Da, pri
nas posamezni človek proti trtni uši niti nič izdatnega
storiti ne smé, kajti po naši trtoušni postavi je strogo
prepovedano, ključe iz takih krajev vpeljavati, v ka-
terih je trtna uš uže navzoča, no, v drugih jih pa ni
dobiti.

V letošnjem državnem zboru se je imela naša trto-
ušna postava predrugačiti, današnjemu stališču trto-
ušnega vprašanja primeriti. Pa duri državozbornega
poslopja so se zatvorile in to brez rešitve vendar tako
eminentno važnega in nujnega kmetijskega pitanja.

Postavna predloga za predrugačenje trtoušne po-
stave bo po tem takem vsaj eno leto še mirno v ar-
hivu hiše državnega zbora spala, potem bode zopet
vsaj eno leto potrebno, da se ukrepi in realizira. Ven-
dar nastane iz tega vprašanje, ali tudi trtna uš čaka?
in še večje vprašanje, je li to postopanje vzlic splošni
bêdi, katera kmetovalce tare, opravičeno?

O naši živinoreji.

Spisuje Gustav Pirc.

(Dalje.)

III.

Kakovost živine merodajna je za večo ali manjšo
vrednost živine. Živina je velik del narodnega premo-
ženja; kolikor bolj nje cena raste, toliko večje postaja
to premoženje. Na Kranjskem dá se ta važni del ná-
rodnega premoženja še dokaj izdatno povečati. Pomno-
žiti pa zamoremo glavnico ležečo v živini, ne le z rejo

boljše živine, ampak tudi s pomnoženjem števila živine. Omenil sem, da je treba način kranjskega gospodarjenja tako spremeniti, da postane živinoreja glavna stroka našega kmetijstva; v tem slučaju trebalo bode pa našo živino izdatno pomnožiti, kar gré prav lahko, posebno pa, če se večja pozornost obrne na pridelovanje krme na polji.

Po splošni štetvi domače živali leta 1880. je na Kranjskem 21.975 kónj, 156 mul, mezgov in oslov, 225.144 goved, 67.431 ovac, 15.636 kóz in 73.130 prešičev. Število živine ravna se po potrebi; ono mora biti pri umnem gospodarstvu v gotovem razmerji z mero posestva. Se ve da se to razmerje menja z načinom gospodarjenja, to je, ali je glavni namen kmetijstvu pridelovanje žita, obrtnijskih rastlin ali pa živinoreja.

Tam, kodar je pridelovanje rastlin za kupčijo glavna stroka, potreba je le toliko živine, da je mogoče, njive obdelati, gnoj pa, če je treba, se lahko nakupi. Pri kmetijstvu, komur je podlaga živinoreja, se pa živine toliko redi, kolikor jo je možno umno krmiti, ter se največa pozornost obrača na pridelovanje krme, ne le na travnikih, ampak tudi na njivah.

V poprek se računi, da na poldrugi hektar njiv in senožet pri navadnem gospodarjenji, koder živinoreja ni ravno najglavnejše, odpade 1 velika goved, to je, ta goved zadostuje za vprežno delo ter gnojenje tega poldruzega hektara. To je gotovo, da zamoremo na tem poldrugim hektarom tudi krmo za več živine pridelati, ter jo vsled tega tudi več rediti, a ostanimo pri našem daljnem pretresavanji stanja naše domače živinoreje pri razmerji: na poldrugi hektar njiv in senožet naj odpade vsaj 1 velika goved. Poprej sem uže omenil, koliko živine se na Kranjskem redí, a za naše daljno računanje nam ta števila ne morejo ugajati, treba je, da jih spremenimo v eno število z enakim imenom, to je, da izračunamo kolikim velikim govedom z ozirom na potrebno krmo, gnoj itd. je enaka vsa naša živina na Kranjskem. Na Nemškem, kodar so statistične številke živinoreje izražene pod imenom „velika goved“, računijo $\frac{2}{3}$ konja, 10 telet, 2 mladi govedi, 10 ovac, 12 kóz ali pa 4 prešiče na eno „veliko goved“. Z ozirom na to razmerje izračunal sem iz posameznih podatkov naših avstrijskih izkazov, da naša kranjska domača žival je enaka 216.254 velikim govedom.

Ako vzamemo število hektara, kar je na Kranjskem njiv, travnikov ter popolno v nemar pustimo vrte, vinograde in gojzde, kateri tudi precej krme dajo, in računimo, da 2 hektara pašnikov ali planin sta enaka 1 hehtaru travnikov, dobimo, koliko merijo vsa naša posestva, na kojih zamoremo živino rediti, in ta mera znaša 403.249 hektarov.

Vzamemo li, kakor je bilo uže prej rečeno, da na poldrugi hektar odpade 1 velika goved, imeli bi imeti vsled tega razmerja 268.833 velikih goved. Ker jih imamo pa faktično le 216.254, primanjkuje še 52.579 velikih goved. Ta primanjkljej je pa v resnici še veliko večí, kajti pri gospodarjenji, pri komur je živinoreja glavna stroka, je razmerje med mero posestva in število živine še dosto tesneje in jaz sem iz računa izpustil vrte, vinograde in gojzde, kateri na Kranjskem tudi veliko krme dajejo. Pa ostanimo pri tem, ter bodimo zadovoljni, ako se število naših velikih goved pomnoži za okroglo številko 50.000 glav, vsaj uže to znači pomnoženje národnega pomnoženja, če vzamemo nizko vrednost ene glave z 80 gold. za štiri milijone goldinarjev. Te ogromne številke gotovo najbolj jasno govoré, kaj nam je storiti, in vsak, kateremu blagostanje našega naroda na srci leží, naj v tem smislu deluje.

Da bode mogoče pomnoženje domače živali tudi izvršiti, potrebno je, da se sedanje gospodarjenje na nji-

vah predrugačimo, pridelovanje žita na najpotrebnejše omejimo ter pridelovanje krme na polji pričnemo. Posebno povdarjati hočem na tem mestu setev detelje, živalske pese, mešanice za zeleno krmo itd. Tudi s pridelovanjem sena na njivi, posebno z narejenim iz žita, kójo se pred cvetjem pokosi, pridelala se veliko krme. Se ve da, trebalo bode se povsodi ozirati tudi na „mlekarstvo“, kajti le ono spojeno z umno živinorejo zamore zadnji v vsem popolni vspeh jamčiti. Kar se tiče mlekarstva, je pa še veliko za narediti in popraviti; o tem drugikrat.

Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati?

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Prednosti, katere ima piramidalna in pa kroglasta oblika drevesnega vejinega venca z osrednjo svojo voditeljico so v primeru z ravno opisanim drevesnim „kotlinom“ očividne, katerih bi nobeden domačih sadjerejcev ob času izgojevanja vrhov sadnemu drevju prezirati in v nemar puščati ne smel. Drevó z osredno glavno vrhovo voditeljico (piramida in krogla) vpira se viharjem in drugim elementarnim silam veliko ložeje, bolje in stanovitneje, nego more se tem vejini koš vpirati. Dalje je osrednji glavni voditeljni vrh ob času obilne rodovitnosti drugim stranskim vejam, katere se iz njega izraščajo in razraščajo, najboljše in najgotovejša opora, na katero moremo jih z privezovanjem varno pritrditi, da nam se pod svojo težo sadežev ne odkrehnejo. Sadno drevje z piramidalno obliko se nam v svojem vrhu na starost tako lahko v enostransko sadno pokveko ne pretvori, nego je to pri drevji kotlaste oblike. Piramidalno sadno drevo svojo obliko v vrhu tudi do najvišje starosti lepo in pravilno ohrani; takemu drevesu se počasi le deblo po nekoliko od spodaj na vzgor daljša s tem, da se mu spoduje veje, katere prve vsahnevajo, tudi sproti in to s prav malim trudom odstranevajo.

Piramidalna in okrogla oblika vejinega venca z osrednjo glavno voditeljico je sadnemu drevju pravo naravno svojstvo, prava naravna potreba. Sadno drevje teh dveh vrhovih oblik je v svoji rasti navadno krepko in čvrsto, ter tudi za oko prijetno. Dalje pod sadnim drevjem s takima oblikama tudi drugo razno rastlinje po kapu dosta manj trpi, nego pod sadnimi „koši“, ali drevjem nenaravne in široke vrhove oblike. Poleg vsega povedanega ima sadno drevo z glavno osrednjo voditeljico v svojem vrhu tudi še to posebno prednost, da je iz te rastečih stranskih vej razraščeno v neko naravno lestvo, po kateri more se brez vsake posebne nevarnosti skoraj do skrajnega vrha in koncev vej dospovati. Raz tako sadno drevó more domači sadjerejec dozorele sadeže brez posebne nevarnosti in težave varno obirati, ter je dalje tudi z najmanjšim trudom o svojem času nepotrebnega vejevja, mahu, lišajev in starega lubada, kakor tudi gosenčjih zaleg otrebiti in osnažiti. Izvrševanje ravno imenovanih sadjerejskih del in opravil je pa na sadnem drevji kotlaste in koševne vrhove oblike veliko težavneje, veliko zamudneje in tudi veliko nevarneje. — Piramidalni in okrogli drevesni vrh z glavno osrednjo voditeljico, pa dalje tudi pred in pod snegom toliko nevarnosti in poškodb trpeti in prenašati nima, nego je ima oni ravno nasprotnega slučaja; koševno-kotlasti drevesni vrh obilni zimski sneg dostokratov popolnem razčesne in s tem sadno drevo totalno vniči med tem,

njimi gnojiti. On ni sposoben, fizikalne lastnosti zemlje zboljšati (izvzemši apno, lapor in nekatere kalijumove soli), on deluje le kemično.

(Dalje prihodnjič.)

O naši živinoreji.

Spisuje Gustav Pirc.

(Dalje.)

IV.

Oglejmo si, kaj se je storilo do sedaj za povzdigo naše živinoroje. Kakor sploh pri nas, stori se za povzdigo kmetijstva od privatne strani le malo in k večem tu in tam kaki bogatejši posestnik iz veselja do kmetovanja ali pa kak grajščak, uvidevši potrebo prevstroje svojega posestva, krene na boljši pot. Dosedaj največ zaslug za povzdigo naše živinoreje pridobila si je c. k. kmetijska družba in posredno c. k. vlada. Sredstvo, s kojim je do sedaj c. k. kmetijska družba pripomogla k povzdigi živinoreje, je državna podpora ali subvencija, koja je vsako leto c. kr. kmetijsko ministerstvo ji v ta namen podelilo. Ta državna podpora vporabljevala se je in se še za nakup živine boljšega in čistega plemena, koja se pod znanimi pogoji kmetovalcem prepušča. Plemena, katera sta se dosedaj v to svrhu kupovala, sta belanski (pinggavski) in pa muricodolski.

Več vprašanj bi se dalo staviti o ravnanji kmetijske družbe z državno subvencijo. O dostih prilikah imel sem priložnost, ustmeno ta vprašanja razmotravati, naj mi bode dovoljeno, na tem mestu nekoliko obširneje o tem govoriti. Vsa ta vprašanja dajo se združiti v tri, na katera po svojem prepričanji odgovarjam.

Ta vprašanja so:

a) Ali je prav, da kmetijska družba le s pinggavskim in muricodolskim plemenom domačo goved požlahtnuje?

b) Ali je uže kaj uspeha videti?

c) Je zdajšen način porabe subvencije za živinorejo umesten in koristen ali ne?

Ad a)

Kar se tiče prvega vprašanja, zakaj kmetijska družba le belansko in muricodolsko goved za zboljšanje domače govede kupuje, povem naj najprej, od kod to izvira in kaj je temu vzrok. Izkušnje živinorejcev pokazale so, da križanje plemenov med seboj toliko več uspeha ima, kolikor sta si križana plemena bolj podobna ali sorodna, bodi si po njih naravi, ali pa po razmerah, v katerih živita, bolje rečeno, po razmerah, v katerih je pleme se vtrdilo. Preiskavanje naše domače govede pokazalo je, da imamo na Kranjskem dva glavna tipusa živine: 1) belkasto, belo-rumenkasto ali tudi sivkasto pleme, in 2) rudečo, rudečo-cikasto pleme. Izmed bližnjih plemen, kateri slovijo po svetu kot dobri, in od katerih je bilo upati, da vsled razmer, v katerih živijo, znali bi najbolj ugajati našemu domačemu plemenu, so muricodolsko pleme za prvo vrsto naše domače govede, belansko pa za drugo vrsto. Skušnja uči, o čemur drugod govorim, da je bila volitev teh dveh plemen prava. Pri tej volitvi uplivalo se ve da je tudi denarno stanje, kajti ne vem, ali bi bilo mogoče kako drugo pleme, primeroma tako cenó kupovati kot ta dva. Res je, da je na svetu še dosto družih izvrstnih govejih plemen, a koliko bi stalo jih v deželo pridobiti in smelo lahko trdimo, da bi nobeno drugo pleme primeroma tako hitro naše domače pleme predrugačilo, kakor sta to imenovana plemena uže storila. Ako slučajno ena ali druga goved, nakupljena iz

državne subvencije, ni ugajala, zato se še ne sme vsa pinggavska ali muricodolska goved zametavati, in kolikor sem jaz imel priliko, s živinorejci občevati, ogromna večina je s postopanjem kmetijske družbe zadovoljna.

Eno pleme pa nekaterim posebno po glavi rojí, to je holandsko. Oni slišijo in berejo, koliko mleka dá ta goved in ne gré jim v glavo, kako zamore kmetijska družba vzlic izvrstnosti tega plemena popolnem na-nj pozabiti. Kdor to pleme pozna in vé njega zahteve, kar se tiče hrane, gleštanja itd., ne more misliti, da bi ta goved le količkaj vspevala pri našem kmetu. Kmečko živinorejo izboljšati je namen kmetijske družbe in za to ni nikakor primerna holandska goved. Jaz bi rad poznal na Kranjskem okraj, kodar bi holandska goved le količkaj nji primerne razmere našla. Holandsko goved na ljubljanskem mahu rediti, veljalo bi toliko, kot angleška „vollblut“ konja dati v roke ljubljanskega fija-kerja, da bi ga trénilal za dirko.

Da bi holandska goved pri dobrem ravnanji vspevala pri enem ali drugem bogatem posestniku, ne tajim, res je pa tudi, da veleposestvo na Českem, Moravskem, Šleziji itd. to goved čem dalje bolj popušča.

Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati?

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Kar sem ravno v predstoječem na kratko omenjal, nam zadosta jasno kaže in govori za to, da naj domači sadjerejec osobito pri pol- in pa pri visokodebelnatem sadnem drevju izgojuje piramidalne in kroglaste vrhove vejine vence ali krone, katerim glavna podlaga je naravni podaljšek drevesnega debla navzgor. Kotlasto-koševa vejina vrhova oblika bila bi na pravem mestu edino in le na pritličnem in pa na nizkodebelnatem sadnem drevju, kakoršno goji se navadno v prihišnih vrtih; le pri takem nizkem sadnem drevju nam je mogoče to vrhovo obliko pravilno izgojevati in jo z ne ravno prevelikim trudom pred nevarnostimi in poškodbami, katere jej od vseh strani preté, obvarovati.

Pri izgoji in obrezovanji drevesne vejine krone naj bode uže katere koli sadne vrste hoče, mora tudi domači sadjerejec na njeno naravno svojstvo, koje v svoji rasti za kroglasto ali pa za piramidalno obliko v sebi zagotovljeno ima, vselej posebni obzir jemati, ako hoče, da mu bode tako sadno drevje potem tudi čvrsto rastlo, poleg potrebne hrane obilno rodilo in ob enem brez posebnih nesreč tudi svojo normalno starost dočakalo.

Izgoja drevesne vejine krone ne sme nikoli in nikdar prave naravne drevesne rasti in normalnega razvoja taiste zatirati in v protinaravno obliko spreminjati, nego taisto temveč le v čvrsti in krepki rasti podpirati, ter jo krajevnim razmeram v primerni, čvrsti in naravni razvoj (razrast) dovesti. Pri nadaljevalnem obrezovanji in odgoji odraščajočega sadnega drevja gledé njegovega vejinega venca se je domačemu sadjerejcu sploh po onih pravih ravnati, katera služila so mu pri tem opravilu kot glavno v prvem letu po nasadu (sadnega drevja) na stalno mesto. Da domači sadjerejec pri tem varnem sadjarskem opravilu pravo zadene, ter da sadnemu drevju po rasti od leta do leta večajočo se vejino krono v pravi obliki zagotovi in ohrani, ravnati bilo bi se mu po sledečih pravilih:

1. Pravilno in izgojevalno obrezovanje vejine krone sadnega drevja pričinja, naj se vselej pri najvišjem vrhu njenem, to je, na glavni njeni osrednji voditeljici od

O naši živinoreji.

Spisuje Gustav Pirc

IV.

(Dalje.)

Ad b)

Drugo vprašanje zastran porabe državne subvencije v prosep povzdige živinoreje je: Ali je uže kaj vspeha videti?

Na to vprašanje dá se z vso odločnostjo odgovoriti: da. Pri dostih prilikah ogledal sem si našo kranjsko goved in videl sem nasproti svojemu pričakovanju, da je vpliv uvaževane govedi zeló velik. Uže pokrajinska razstava govedi v Kranji l. 1881. pokazala je, da ima Gorenjska uže lepo število izgledne živine na razpolaganje ter da je belanska kri povsod predrla. Na gorenjske živinske sejme pripeljana goved je po ogromni večini obstoječa iz goved bolj ali manj čistega belanskega plemena, in ravno ti semnji so na dobrem glasu pri koroških, tirolskih in pri bavarskih kupcih. Živina na Gorenjskem se je dokaj izboljšala, in više cene, koje živinorejci sedaj na Gorenjskem dosežejo, ne izvirajo ravno le iz splošne više cene govede, ampak tudi iz rejenja boljših živali. Splošno zboljšanje goveje živine gré le počasi naprej in dosta truda, potrpljenja in časa stane, predno se pride čez prva napotja v reden tir, po katerem gré izboljševanje hitreje in videzno naprej. Ta potja, mislim, so na Gorenjskem premagana in nismo več daleč proč od časa, ko bomo smeli imenovati gorenjsko živino povoljno.

Tudi na Notranjskem se je boljše muricodolsko pleme dokaj razširilo, uže zdaj se zamore splošno opaziti, da to pleme po številu nadkriluje prvotno domačo goved Notranjske. Spoznanje notranjskih kmetovalcev, da je njih prihodnost v zboljšanju živinoreje, sme nam biti porok, da bodo Notranjci svoje sosede Gorenjce tudi kmalu dohiteli.

Žalostneje je pa z izboljševanjem dolenjske govedi. Tukaj treba je pa še dosta časa in potrpljenja! Da je na Gorenjskem in deloma tudi na Notranjskem živinoreja tako hitro napredovala, vzrok so priležne razmere, po moji misli pa tudi resno in večje veselje do kmetovanja in dela sploh ter večja omika. Skušnja me uži, da je nevarna reč, kaj neljubega Dolenjcem povedati, ker se človeku takoj očita, da mu je zabavljanje načelna stvar. Gospoda na Dolenjskem rada tarna o slabem materijalnem stanju dolenjskega kmeta ter kliče na pomoč vlado, deželni odbor, kmetijsko družbo itd., a če se ustmeno z enim ali drugim govori, ter vzroke dolenjske bede navaja, potem pa pričnejo Dolenjsko in Dolenca hvaliti, da bi človek mislil razmere najti, ki so enake onim najboljših vinogradnikov na Francoskem. Moje mnenje je, dolenjskim gospodarjem resnico povedati pri vsaki priliki, ter jih spodbujati, da se poprimejo tudi družih kmetijskih strok, ne le samo vinarstva. Dolenjsko razumništvo naj pa kmeta podučuje, naj mu bode voditelj na poti do omike, ter vzor dobrega gospodarja. Oni gospodje, kateri so slišali moja predavanja v dolenjskih kmečkih občinah, so svedoki, da-si tudi dolenjski kmet dá svoje napake očitati ter jih tudi spozná, brez da bi kaj zameril. Navajati dokaze, se vé da je potrebno. Eno pa ne morem in ne smem zamolčati. Koliko sem do sedaj imel prilike, kmetijski napredek na Dolenjskem opazevati, skoraj brez izjeme izviral je od gospodov duhovnikov, njim smejo biti Dolenjci hvaležni. Go-

spodje duhovni zaslužili si bodo pa hvalo vsega slovenskega naroda, ako bodo še dalje na tem potu tako ustrajno in vspešno delovali, ter Dolenjce privedli do onega blagostanja, koji stori gorenjskega kmeta tako ponosnega. (Dalje prih.)

Umetni gnoj.

(Dalje.)

Čim finejši so kosti zmlete, tem boljše bodo uplivale na rastline in zato se podvržejo kosti uplivanju vodenega para pri tlaku nekolikih atmosfer v zaprtih prostorih, kateri jih tako spremeni, da so potem posušene jako krhke in da se dajo prav drobno zmleti. Taka koščena moka se toraj imenuje sparjena (*gedämpftes Knochenmehl*).

Superfosfat pa se dobi iz surove koščene moke, če se ona s žvepleno ali solno kislino polije; s tem se namreč fosforova kislina odveže (*aufschliessen*), da postane bolj raztopljiva in torej hitreje rastlinam koristi. Vendar se v praksi superfosfat ni posebno obnesel; vsaj za peščene, močno apnene in laporove zemlje ne. V sredno-težki (ilovnati) ali sredno-apneni (laporovi) je dobro koristil, posebno dober pa je malo humozni mrzli glinasti zemlji. Zdaj je najbolj priporočljiva sparjena koščena moka, ona ima kakih 21 do 24% fosf. kisline in 2—3% dušca, torej nekoliko manj, ker se pri tej operaciji tudi lim ekstrahira. Dobiva se v tovarni v Ljubljani po 6½ gold. metr. cent (100 kilogr.), navadna koščena moka pa po 6 gold.

Joh. Heilinger na Dunaji prodaja spodium superfosfat (19—21% lahko raztopl. P_2O_5) po 10 gold., koščeno moko sparjeno (21—24% P_2O_5 in 3—4% N) po 8 gold. 50 kr.,

koščeno moko razvezano (*aufgeschlossen*) (1.5—2% N in 14—15% P_2P_5) po 8 gold. 50 kr.

Jako veliko važnost ima za kmetijstvo tudi guano, to je, tičji gnoj iz Peru, Chile, afrikanskih otokov itd. Guano ima v sebi fosforovo kislino, dušec in nekoliko alkalij, pa v jako različnem razmerju, in sicer fosfor. kislina od 7—19.9%, dušca od 5—19% in alkalij od nič do 11.5%.

Ker je guano jako koncentriran gnoj, je treba pazljivo ž njim gnojiti. Najpoprej naj se dobro stolče, da se kepe zdobé, potem naj se s prstjo pomeša in naj se z roko ali strojem po polji razdeli. Če se ga preveč na en kraj strese, posebno če pride do korenin, naredi vsled svojih jedkih lastnosti mnogo škode. Dober je posebno kot naglavni gnoj (*Kopfdünger*). Joh. Heilinger prodaja Peru-guano (dobro zmlet in brez kamnov in kep) 7% dušca in 14% fosf. kisline po 19 gld. m. cent in Mejillones-guano razvezan 20% fosf. kisline in 1% dušca po 12 gold. m. cent.

S fosforovo kislino se gnoji, kedar je nekoliko preveč dušca v zemlji, na pr. v pravilno obdelanem barju, ali po rastlinah, katere dušec nabirajo (detelja, sočivje) in slednjič včasih zraven navadnega gnoja posebno v rahlejših zemljah. Povsod tam, kjer ne pričakujemo dušca v zemlji, damo najboljše dušec in fosforovo kislino v omeri 1:1. Tudi pri gnojenju s kalijem se vedno pridaja nekoliko fosforove kisline. Ta tvarina ima namreč lastnost, da rastline, z njo pognojene, poprej dozore, zato pa ima na pr. sladkorna pesa potem več % sladkorja in krompir več % škroba. Pri zgodnjih sortah bo pa obilno gnojenje z fosforovo kislino škodovalo; zato se moramo držati pravila. K god-

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 24. decembra 1884.

Obseg: O naši živinoreji. (Dalje.) — Stajalo za vreče na tehtnici z ravno desko. — Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati? (Dalje.) — C. kr. kmetijska družba kranjska. — Slovensko slovstvo. — Deželni zbor kranjski. — Zamet v stepah. (Dalje.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

O naši živinoreji.

Spisuje Gustav Pirc.

IV.

(Dalje.)

Ad b)

Zadnje vprašanje, kojo mi je še namen razmotriti, je: „Je zdajšen naĉin porabe drŹavne subvencije za živinorejo umesten in koristen ali ne?“

Odgovor na to vprašanje je uŹe manj ali veĉ zapopaden v odgovoru na prvi dve vprašanji. — Govoriti hoĉem le o naĉinu, kako je običajno bilo, dosedaj to subvencijo porabiti in ĉe je ta običaj primeren. Kmetijska družba sklene takoj po odmerjenji subvencije nakupiti plemensko goved belanskega in muricodolskega rodu, od vsacega rodu po moŹnosti enako veliko število. Ta goved proda se potom javne draŹbe kranjskim gospodarjem proti reverzu, da se kupec zaveŹe, dotiĉno goved najmanj dve leti za pleme obdrŹati. Na prodaj se postavi goved za polovico cene od one, kojo je kmetijska družba plaĉala. Razloĉek, ki je med kupno in iztrŹeno svoto, pokrije se z drŹavno subvencijo. Družba vsako letó tolikokrat plemensko goved kupi, da je vsa subvencija kot pokritek tega primanjkljeja porabljena. Tako, na priliko, kupila je letos 32 goved, koje so stale z nakupnim stroškom vred 5280 gold. Za-nje strŹila je pa 3373 gold., primanjkljej v znesku 1907 gold. pokrili se je z letošnjo subvencijo, ki je znašala 2000 gold. Prebitek od 93 gold. porabil se bode leta 1885. po enakem naĉinu z novo subvencijo vred.

Proti temu naĉinu porabe drŹavne subvencije sem slišal dostikrat govoriti in se je tudi uŹe po ĉasnikih pisalo.

Vsi, ki so tem naĉinom nasprotni, predlagajo, da naj se dá živina za pol cene posameznim gospodarjem, drugi pa zahtevajo še celó zastonj. Tri naĉine, drŹavno subvencijo porabiti, ima toraj kmetijska družba: Nakupljeno živino

1. zastonj kranjskim živinorejcem dati,
2. za polovico cene prodati, ali pa
3. potom javne draŹbe onemu oddati, ki najveĉ za-njo dá.

Kmetijska družba volila je zadnji pot in ministerstvo ji je tudi pritrdilo. Hotelo bi se to li prenarediti, trebalo bi veliko obravnav. Oglejmo si prednosti in slabe strani vseh gori navedenih naĉinov.

Kedó bi doloĉil, komu naj se živina brezplaĉno dá? V prvi vrsti bi se bilo treba ozirati na občine. Obĉina, koja je uŹe bika dobila, ne smela bi priti zopet prej na vrsto, da so uŹe vse druge občine po enega dobile. Na leto bi bilo moŹno 10 bikov kupiti, ker se pa na Kranjskem okolo 1500 bikov rabi, trajalo bi celih 150 let, da pridejo vsi kraji, koder se biki rabijo, na vrsto. Bi to li kaj hasnilo? Vpliv enega bika bi se zgubil v teku malih let, denar, ki bi bil v ta namen porabljen, bi bil toliko kot proĉ vrŹen. Dalje bi bilo vprašanje, komu v občini naj bi se bik izroĉil? Bogatinu gotovo ne, ker bi bili vsi drugi nasproti in ker si ga res tudi lahko sam kupi. ReveŹu pa tudi ne, ker on ne more biti porok, da bi ga tako drŹal, kakor se plemenskemu biku spodobi. Revni kmet bi tudi gledal, da bi po moŹnosti veliko dobiĉka imel ter bi pripustil bika na leto tudi k 200 kravam, da bi le neslo. Ravno ista je, ko bi se biki za polovico cene oddajali, le v tem bi bilo boljše, da bi jih bilo na leto mogoĉe še enkrat toliko kupiti.

Vsem tem neprilikam mogoĉe se je ogniti pri sedanjem naĉinu. Živina se izkliĉe pri javni draŹbi za polovico cene, ako nikdo veĉ ne dá, ostane dotiĉnemu gospodarju za to ceno. Ako je pa mnogim na tem leŹeĉe, da dobijo plemenskega bika, skušali bodo eden druzega preplaĉati, kdor najveĉ dá, tisti ga pa dobi. Je pa to prav? Po mojem mnenji: da. Tistemu, ki je tolikó leŹeĉe si kupiti plemenskega bika, da izdá primerno veliko svoto za-nj, tisti je prepriĉan o koristi dobrega plemenskega bika in on bo Ź njim pravilno ravnal, kjer bode prišlo na korist tudi vsim onim, ki krave pri njegovem biku pripuščajo. Zraven tega imela bode pa kmetijska družba in skoz njo cela kranjska živinoreja korist, kajti kolikor veĉ se iztrŹi za živino, ki je na draŹbo postavljena, toliko veĉ živine bode mogoĉe pri prihodnjem nakupovanji kupiti. Potom javne draŹbe širi sè boljša goved po okrajih, koder je zanimanje za napredek o živinoreji najŹivahnejše, dotiĉni okraji pa zamorejo letom za letom si izvirne bike nakupiti in tako je prišlo, da imamo uŹe danes na Kranjskem občine, da, skoraj bi smeli reĉi, okraje, v katerih je vsa živina uŹe izboljšanega plemena. Ali bi

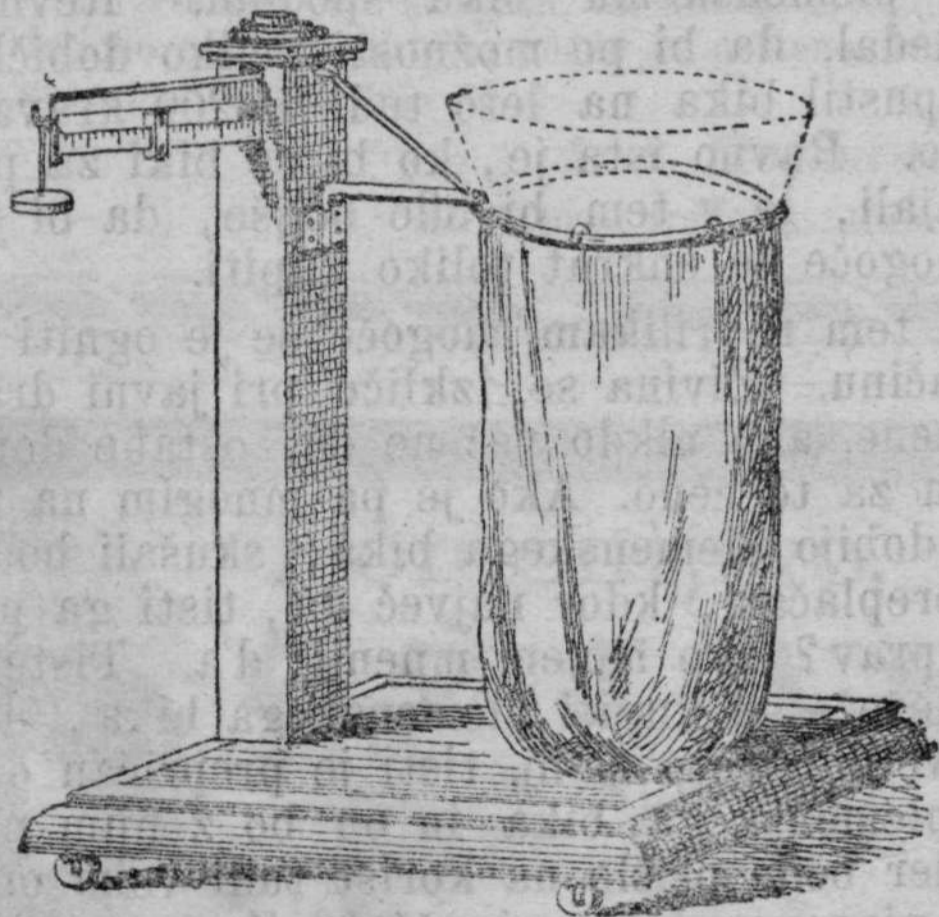
bilo to mogoče, ko bi se plemenska goved po krajih delila, da bi prišle na vrsto občine ena za drugo? Nikdar ne! In kak vpliv ima občina še zboljšano živinorejo na sosedne občine? Nič tako napredku v kmetijstvu ne koristi kakor izgled in pa dobiček, ki ga zamore kmet z rokami prijati. Umna živinoreja razširja se iz tacih občin v soseščino, kakor kaplja olja na papirji.

Govoril sem v tej zadevi z našimi gorenjskimi kmeti; oni so z zdajšnjo prodajo plemenske govedi popolnoma zadovoljni, in tudi gospodarji iz drugih pokrajin, kojim je na izboljšanje njih govedi kaj ležeče, odobravajo ta način. Tistim, ki so nasprotni, je temveč ležeče na dobičku, ki bi ga imeli z bikom zastonj dobljenim od kmetijske družbe, kot pa na napredku v umni živinoreji. In ravno v teh okrajih, koder se vedno za to potegujejo, dobiti plemensko goved zastonj, kmet raje po 5 in 6 ur daleč svojo kravo k biku žene, ker mu je treba 10 ali 20 kr. manj plačati kot pa pri dobrem biku v njegovi soseški.

Tukaj ni nevednost kmetova, in se ta čin tudi ne sme z nevednostjo opravičevati, on dobro vé, da je tele od dobrega bika več vredno, pa dobiček v tem trenutku mu gré nad vse. Take gospodarje podpirati bi bil v nebo vpijoči greh in tega kmetijska družba ne bode nikdar storila. Kmetijska družba ima namen, živinorejo cele dežele pospeševati, ne pa samogoltnost posameznih brezvestnikov podpirati, ter je prepričana, da je zdajšen pot, po katerem hodi, pravi, vsaj za zdaj.

Stajalo za vreče na tehtnici z ravno desko.

Spodaj stoječa podoba predstavlja nam pripravo, s pomočjo katere napolni lahko en sam človek vrečo. Naprava je jako priprosta in poceni in da je tehtanje pripravnejše, pritrjena je na tehtnico. Ta priprava obstoji iz železnega obroča, ki je zgoraj tako velik, kakor odprtina vreče. Na obroču so primerno pritrjeni

štirji kavlji, na koje se obesi vreča. Na obroču je pritrjeno kacic 16 cm. dolgo železo, koje je vpeto v stajalo spredaj na tehtnici. To železo in obroč sta dobro skupaj zvarjena. Na mestu, kjer je pritrjeno držalo, nahaja se železna palica s kavljem na konci. Kavelj seže do klepa, ki je pritrjen zgoraj na stajalu tehtnice. Če je kavelj železne palice vdet v klep, stoji obroč ravno in je zadosti močan, da drži vrečo žita. Obroč naj bo visoko pritrjen, tako da vreča prosto visi. Ko je žakelj napolnen, udari se močno po železni

palici, kavelj izmuzne se iz sklepa, obroč se nagne in žakelj pade na desko. Obroč se potisne tudi lahko v stran, tako da ni na potu.

Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati?

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

Vzemimo, da ima kako sadno drevó v svojem vrhu 12 vej, katere uže na prvi pogled soditi, more le revno in pomanjkljivo prerediti; odstranimo takemu drevesu potem tri, štiri najnepotrebnejše veje iz njegovega vrha totalno, pa se bomo kmalu na svoje veliko veselje sami prepričali, da si bodo ostale vrhove veje z vsemi svojimi deli vred kmalu v rasti krepko opomogle, ter nam obilnejših, lepših in okusnejših sadežev rodile, nego bilo bi to, ko bili bi drevesu vseh 12 vej rasti pustili. V potrditev in dokaz ravno navedenega naj domačim sadjerejcem le to-le povem: Vsakdo vé in zná, da se osem, devet dobro, popolno in lepo razvitih sadežev ložje in bolje okoristiti in na trgu spečati dá, nego dvanajst in še več nepopolno razvitih in slabih sadežev. Zato se nam res prav čudno in neumevno zdi, kako da se more dandanasnji še toliko domačih sadjerejcev pravilnemu razredjevanju drevesne vejine krone (drevesnega vrha) tako trdovratno vpirati! A — deloma jih pri tem opravičuje najdražja reč — „nevednost“; in — česar se pa človek nikdar pravilno učil in naučil ni, tega tudi koristno in plodonosno izvajati ne ume.

Pri razredjevanju drevesne vejine krone nam je pred vsem vse suhe, bolne pregosto rasteče, se križajoče in drgneče se veje in take nepotrebne dele popolno odstraniti zato, da je zraku, svitlobi, prepihu in solncu vhod v taisto nezadržan in prost. Dalje moramo izmed drevesnega vrha tudi vse preveč navzdol rasteče veje, katere nam uže tako le nepomenljivih in malenih sadežev dajo in rodé, odpraviti; izvan tega ne smemo tudi vodenim poganjkom, izvzemši one, kateri bi nam sčasoma utegnili kako pomanjkljivo vejo v drevesnem vrhu pravilno nadomestiti, prizanašati. Več mora se sadno drevó tudi vseh poganjkov iz korenin in debla njegovega, kakor tudi onih konečnih vejic z gosenci gnjezdi v vrhu popolno otrebiti in osnažiti, da tako drugim normalno-pravilnim drevesnim delom več potrebnega in tečnega živeža dohaja in pritaka.

Kar nam je pri razredjevanju drevesne krone izmed njenih vej odstranjevati, je dalje tudi nek poseben izrodek ali spaček, kakoršnega prav pogostem na koščičarjih (sosebno češpljah in češpljevcih), a redkeje pa na hruševem sadnem drevju nahajamo. Ta izrodek opazujemo na imenovanem sadnem drevju bolj ob zvananjih koncih kroninih vej; strokovnjaki imenujejo to prikazen „čarovniško metlo“ (Hexenbesen), a domači sadjerejci nazivajo pa to prikazen „spaček“. Ta spaček izraščen in razraščen je iz velike množine bolehavih, nepravilno razvitih, izredno se križajočih in prerastajočih se poganjkov; njegovo listje je v primeri z navadnim (normalnim listjem) po obliki dosta manjše, a po barvi pa bolj rumenkasto-zeleno, ter je neoblistjen prava podoba velikega tičjega gnjezda, kakoršno divji golobje, vrane in drugi tiči iz drobnejše vejine suhljadi za svoj mladi zarod skupaj znesejo in sestavijo. Taki izrodki in spački na sadnem drevju so pravi znaki sadjerejčeve malomarnosti; so znak zanemarjanja sadnega drevja in so domačemu sadjerejcu glasnokričeč „testimonium paupertatis“, ali spričevalo nezmožnosti in nespretnosti njegove.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 31. decembra 1884.

Obseg: Vabilo gospodom družbenikom c. k. kmetijske družbe kranjske v občni zbor v Ljubljani. — O naši živinoreji. (Dalje.) — Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati? (Dal.) — Zamet v stepah. (Dal.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Vabilo

gospodom družbenikom c. k. kmetijske
družbe kranjske
na občni zbor v Ljubljani

28. dné januarija 1885.

(Zbor je v dvorani mestne hiše in se začne ob 9.
uri dopoludne.)

Program obravnavam:

1. Predsednik prične zborovanje.
2. Poročilo o delovanji centralnega odbora.
3. Predlog družbinega računa za leto 1883. in proračuna za leto 1885.
Račun in proračun, katera družbeniki uže v rokah imajo, razpoložena sta v nadrobni razgled v pisarni družbe kmetijske.
4. Poročila in predlogi podružnic in predlogi posameznih družbenikov po propisu §. 19. družbenih pravil.
5. Volitev 1 odbornika v centralni odbor, namesto po §. 22. družbenih pravil izstopivšega.
6. Priznanje častnih diplom za hvalevredne zasluge o poljedelstvu.
7. Volitev častnih in dopisujočih družbenih udov.
8. Poročilo o podkovski šoli v Ljubljani.

Centralni odbor c. kr. kmetijske družbe
kranjske.

V Ljubljani 21. decembra 1884.

Karol baron Wurzbach-Tannenberg,
predsednik.

Gustav Pirc,
tajnik.

Gospodarske stvari.**O naši živinoreji.**

Spisuje Gustav Pirc.

(Dalje.)

V.

Predno sklenem svoj spis ter nasvete stavim, katerih izvedenje po mojem mnenji bode našo živinorejo izboljšalo, spregovoriti hočem še nekaj besed o naših plemenskih bikih. Naši plemenski biki ne zadostujejo ne po kakovosti in ne po številu. Ako bi vsak posamezen kranjski živinorejec hotel pomisliti važnost in vpliv enega samega bika, koliko drugača bi bila uže naša živinoreja! V veliko krajih ali vaséh je stara navada, da eden ali drug posestnik vedno drži bika. V gotovem času mora skrbeti za nadomestjenje starega bika in takrat za rejo odbere prvega teleta možkega spôla, ki ga mu ena ali druga krava stori. Da bi se oziralo na kakovost teletov, na lastnosti matere in očeta, na to še še misliti ne smemo, kar je pa posebno napačno, je to, da je bik navadno v najpremožnejši hiši vasi, da si posestnik v čast šteje, vedno domá iz svojega hleva prirejenega bika imeti. Kaj je nasledek tega? Slabe lastnosti živine dotičnega hleva postajajo vedno bolj stalne in se še povečajo, prenašajo se na goved cele vasi in ker se bik vóli vedno iz ene in tiste čede, je kmalu vsa goved te vasi med seboj krvno sorodna.

Nič pa živine tako ne slabša, kakor nepremišljeno plemenjenje sorodnih živali med seboj, in to je vzrok, kranjski živinorejci, po katerem tolikokrat poprašujete, ker si ne veste tolmačiti, od kod da prihaja vedno bolna zamrla goved, koje hibe se vam od leta do leta množé. Sezite po dobrih plemenskih bikih, kot vam jih c. kr. kmetijska družba ponuja, in kmalu se bodo zboljšale vaše čede, kupite si najlepšega in najdražjega bika, ker hranjenje tukaj ni na mestu!

Drugi nedostatek pri naših bikih, ki nič manj kot prvi pripomore k poslabšanji živinoreje, je njih premočna poraba.

Umni živinorejec računa na enega bika, ki je pri polni moči 50 do 70 krav na leto. Ali je pa kje tako povoljno razmerje pri nas na Kranjskem? Prav malo kje! Enketa, ki se je prošlo spomlad posvetovala v

Ljubljani o novi postavi za povzdigo živinoreje, je v očigled temu za sedaj sklenila nasvetovati, da se bode od občin zahtevalo, 1 bika na 80 do 100 krav. Tesnejše razmerje tirjalo se bode še pozneje lahko, za zdaj smeli bi biti s tem zadovoljni, ker bi se živinoreja uže precej izboljšala, ako pomislimo, da imamo kraje, v katerih pride do 500 krav na enega bika.

Tu naj sledi razmerje, kakor je po zadnji štetvi v posameznih sodnijskih okrajih med biki in kravami. Okraji sledijo eden za drugim od najboljšega do najslabšega z ozirom na to, da je najboljši oni, ki ima najtesnejše razmerje.

En bik v sodnijskem okraji		Idrija	pride na	19 krav
"	"	Loka	"	33
"	"	Logatec	"	47
"	"	Ljubljana (okolica)	"	51
"	"	Kranj	"	54
"	"	Zatičina	"	54
"	"	Kranjska gora	"	55
"	"	Tržič	"	56
"	"	Vrhnika	"	57
"	"	Radovljica	"	78
"	"	Brdo	"	82
"	"	Kostanjevica	"	95
"	"	Kamnik	"	98
"	"	Žužemberk	"	102
"	"	Novomesto	"	109
"	"	Vipava	"	138
"	"	Ribnica	"	154
"	"	Krško	"	155
"	"	Metlika	"	159
"	"	Senožeče	"	163
"	"	Mokronog	"	165
"	"	Litija	"	168
"	"	Rateče	"	172
"	"	Trebnje	"	228
"	"	Ljubljana (mesto)	"	230
"	"	Postojna	"	233
"	"	Bistrica	"	252
"	"	Kočevje	"	253
"	"	Velike Lašiče	"	288
"	"	Lož	"	297
"	"	Črnomelj	"	350

Kako nam je sadno drevje na stalnem mestu pravilno oskrbovati?

Spisal M. Rant.

(Dalje.)

c) Vodeni poganjki se najsigurneje, najhitreje in najročneje morejo z nalašč v ta namen narejenim „krivačem“ (zvanim tudi: kosir, rezilnik, krivec in poganjkar) odstranjevati. „Krivač“ ta ima dvoje ostrin ali rezil: stransko na vun zakrivljeno in pa konečno z nekako sedlasto obliko; daljni del njegov je „tulj“ (ali „tuljava“) na spodnjem koncu, s katerega pomočjo moremo ga ob času rabe na pripraven in primeren drog nasaditi in pritrditi. Odrezujemo pa s tem orodjem vodene poganjke z nategom proti sebi ali pa z oddregom od sebe. V prvem slučaju nam služi stransko na vun zakrivljeno, a v drugem pa konečno sedlasto rezilo. V vsakem slučaju nastavi se rezilo krivačevo tako na vodeni poganjek, da se ž njim tikoma ob veji ali pa ob deblu, iz katerega je izrastel, gladko odreže in popolno odstrani.

Z razredjevanjem drevesne vejine krone naj domači sadjerejec ob enem združuje tudi drevesno snaženje. Drevesno snaženje pa nič družega ni, nego da sadnemu drevju vsa debla vrhov, debelejših vej in glavno deblo samo vsega mahú, raznih lišajev, gob, stare mrtve skorije in v tej ropotiji se nahajajoče mrčesje zalege z ondi prezimujočimi mrčesi vred očedimo in očistimo. Razno mahovje in lišaji, katero se na zanemarjenem sadnem drevju razvija, je v pravem pomenu besede počasni in gotov drevesni vničevalec, kateri čvrst, krepek in zdrav drevesni razvoj hudo in očividno zadržuje; te dve nesnagi zadržujete zraku pot v drevesno kožo (lubad) ter preprečite izsuševanje in obnavljanje taiste. Ta dva škodljivca vegetirata in živita se celemu sadnemu drevesu na škodo od njegovega živeža ali soka. Na sadnem drevju pa razun lišajev in mahú opazujemo tudi še druge „šeškarje“ (Schmarotzer), kateri taistemu enako škodo zadajajo in veliko obilico drevesnega živeža samogoltno posrkajo. Le-sem spada: a) velika rujava lésna goba (Boletus), katera se razvija na zvonanjih drevesnih bolnih delih; b) mala siva goba (Nyctomyces), katera se prikaže v notrinji in na notrinji trohljivega lesa, osobito pa na prostorih slabo zaceljenih drevesnih ran; c) med temi „šeškarji“ je eden najhujših, tako imenovani „tičji lim“ (Viscum album), kakoršen raste po goratih in drugih krajih, pogosto tudi na hojah in hrastih. Ta, zadnje imenovana nesnaga in šeškar sadnega drevja ostane poletu in pozimi vedno zelena, in ima usnjato listje ter bele jagode. Škodlivec ta množi se na sadnem drevju po ptičjeku (tičjih odpadkih); tiči namreč radi te limove jagode zobljejo, in ako tak odpadek na stari rapavi skoriji (lubadu) sadnega drevja odpusté, prične seme kaliti in svoje male korenine v najzgorjo lubadovo plast riniti, s katerimi sadnemu drevesu prav veliko potrebnega živeža odtegne in popije. Pogostne prikazni tičjega lima na sadnem drevju v kakem kraji so vselej gotovo znamenje malomarnosti domačih sadjerejcev, ter kažejo, da ljudstvo za to prekoristno kmetijsko stroko niti veselja, niti nobene ljubezni nima. Med pravimi in zavedenimi sadjerejci sadno drevje po mahu, lišajih, gobah, tičjem limu in po drugi enaki nesnagi nikdar škode trpeti nima.

d) Za odstranjevanje mahú, lišajev, šuplje in rapave drevesne skorije ali razpokanega, mrtvega lubada itd., v kateri ropotiji škodljivi mrčesi v podobi jajčic, bub in tudi mrčesov samih prav radi v obilnem številu prezimijo, in od kodar se ob ugodnem vremenu prihodnje pomladi na svoje uničevalno delo spravijo, služi nam najbolje in najgotoveje nalašč v ta namen narejena železna strgulja, katera ima z dimnikarsko drgljo precejšnjo sličnost. Oblika drevesne strgulje more in utegne biti po potrebi in okoliščinah tudi raznovrstna; v vsakem slučaju naj bode pa praktična. Robovi drevesne strgulje ne smejo biti preostri zato, da se ž njo snaženo sadno drevo na lubadu ob izvrševanju tega važnega sadjarskega opravila preveč ne poškoduje in ne rani; oblika njena naj bode vselej praktična in pa taka, da se more ž njo vse lubadovo površje tudi po globeljih njegovih dobro in čisto osnažiti in očediti.

e) Pri mlajšem sadnem drevju s še ne prestaro in bolj gladko skorijo ali lubadom rabiti moremo s prav dobrim vspehom pri snaženju mesto strgulje nalašč v ta namen narejene praktične drevesne krtače iz jeklene žiče (jeklenega dratú) priredjene, s katerimi se delo jako ročno in točno izvajati more.

Idimo za stopinjo dalje.

Mah in lišaji, ta dva huda „šeškarja“, napadata najraje ono sadno drevje, kateremu stalni nasad je v mrzlih, nizkih, senčnatih in zaprtih legah; severna in severno-izhodna stran debla, kakor tudi zgorenje površje

vedeti in pomniti, da mu je to prevažno sadjarsko opravilo na starejšem sadnem drevju v krajših, a na mlajšem pa v daljših medčasih iz nova izvrševati in obnavljati. Dobro in pred vsem potrebno je, da domači sadjerejec vse svoje sadno drevje vsaj vsako drugo ali tretje leto po izvršenem razredjevanji in snaženji njegovem dobro preišče in pošteno pregleda, da se tako o nujnosti novega drevesnega razredjevanja in snaženja prepriča, ter da potem na podlagi tega imenovani prevažni sadjarski posel zopet o pravem času (najbolje skupno) obnovi in pravilno izvede.

Najugodnejši čas, ob katerem naj domači sadjerejec svoje rôdno drevje mahú, lišajev, gob, rapavega lubada, troljadi itd. očisti in osnaži, ter je z apnom pobeli, je v kraju po klimatičnih razmerah med letom oni od pričetka meseca svečana pa do srede malega travna. To prevažno sadjarsko opravilo naj se po krajih in klimatičnih razmerah med omenjenim časom vselej ob lepih, suhih in toplih dnevih izvršuje.

O tem, kar bilo je ravnokar tu povedanega, so sadjerejski strokovnjaki sploh složnih in soglasnih nazorov, a ne pa tako gledé časa, ob katerem naj se z najboljšim vspehom sadnemu drevju njegova vejina krona pravilno razredjuje. Nekateri so vneti za poletno razredjevanje; a drugih prepričanje se pa zopet v to strinja, da naj se sadnemu drevju njegova vejina krona vselej le ob času počitka, to je, ob ugodnih in lepih dnevih med pozno jesenjo enega in zgodnjo pomladjo družega leta pravilno razredjuje, kar je gotovo tudi pravo in bi se nikdar od domačih sadjerejcev prezirati in v nemar puščati ne smelo.

Vrli strokovnjak, polnonaslovljeni g. Rih. Dolenc, vodja deželne vino- in sadjerejske šole na Slapu bil je udeležencem „praktičnega kmetijskega tečaja“ leta 1882. le-to zadevo prav temeljito razložil, ter pomen in nasledke poletnega in pozimskega obrezovanja in razredjevanja drevesne vejine krone izvrstno pojasnil. Glavni zapopadek njegovega predavanja o tem prevažnem sadjarskem poslu bil je nekako sledeči: Nekateri sadjerejci trdijo, da je obrezovanje in razredjevanje vejinih vencev sadnega drevja, izvrševano ob poletnem času, ložeje, zložneje in ob enem tudi boljši kup ali z manjšimi stroški združeno. A to se pa s časom in poletnimi kmetijskimi deli in opravili nikakor ne strinja. Vsako kmetsko delo in opravilo naj se vselej tudi ob pravem in ugodnem času izvrši, ako se hoče od tega tudi prave korist pričakovati.

Ob poletji ima kmetovalec-sadjerejec (brez sadjerejskih opravil, katera se lahko v času od jeseni do pomladi izvršijo) vedno in odveč drugih važnih kmetijskih del in opravil, katera se odlašati ne dajo; ob tem (poletnem) času so tudi delavci dražji in jih dostokratov še celó za drage denarje najeti mogoče ni. Ako domači sadjerejec ob pozno-jesensko in zgodnje-pomladanskem času svoje sadno drevje pravilno obrezuje in razredjuje, izogne se vsem ravno naštetim neprilikam. Zložneje in ložeje se razredjevanje in obrezovanje drevesnih vejinih vencev ali kron med poletjem tudi gotovo ne izvršuje, nego ob zimskem času. Dasiravno se razredjevalec drevesne vejine krone ob letnem času v njeni senci nahaja, vendar mu pri vsem tem čestokrat huda vročina delo težavno in neprijetno dela, pred čemur se mu pa ob zimskem času bati ni. Dalje mora vsakdo pritrditi, da more razredjevalec ob zimskem razredjevanji drevesne vejine krone, ker je listja prosta, taisto od vseh strani ložeje in natančneje pregledati ter presoditi in prevdariti, kaj mu je prav za prav odstraniti treba; ker mu je vsa lega vej in cela oblika drevesnega vrha tako rekoč popolno in brez zadržkov na prosto oko razpoložena, mu je tudi ložeje in z večjo go-

tovostjo to obliko ob razredjevanji normalno in pravilno ohraniti.

Trditi bi sicer kdo utegnil, da med uže ozelenelo drevesno vejino krono razredjevalec vse suhe veje in druge suhe dele, kateri brez listja ostanejo, kakor tudi one veje, katere so ravno sahneta pričele in se na njih le malo, nepravilno razvitega in rumenkastega listja razvija, ložeje zapazi in radikalneje potem tudi odstraniti more. Ali ta trditev je za pravega in vnetega sadjerejca, kateri ima za stvar pravo ljubezen, brez vsega pomena. Pri razredjevanji drevesne vejine krone se izmed taiste ne odstranjujejo le uže popolno suhe in vsahljajoče veje, nego tudi vse one sveže veje, katere niso na pravih mestih, z onimi (vejami) vred, ki se nepravilno razraščajo in razvijajo. Ako se take nepravilne sveže veje sadnemu drevesu popolnoma rasti pusté, dobimo v malo letih iz sicer lepe drevesne oblike pravi „drevesni nestvor.“

(Dalje prihodnjič.)

O naši živinoreji.

Spisuje Gustav Pirc.

(Konec.)

VI.

(Nadaljevanje iz št. 46—53. lanskega letnika.)

Kar sem dosedaj pisal o naši živinoreji, zadevalo je najbolj njen sedanji stan. Kdor nepristransko sodi, mora mi pritrditi, da se je v nekaterih krajih živinoreja izdatno izboljšala in da smemo zadovoljni celó ponosni biti; ravno tako pa v družih pokrajinah naše dežele umna živinoreja nima najmanjših tal, celó nasprotno, ona še propada. Izboljšanje naše živinoreje se mora od dveh strani pospešiti: živina se mora pomnožiti, kolikor le pripuščajo gospodarske razmere in nje kakovost se mora izboljševati o tem smislu, kakor je kmetijska družba do sedaj postopala.

Naloga, število živine pomnožiti, pripade največ živinorejcem samim. V to svrhu treba je tam, kodar se to še ni zgodilo, spremeniti gospodarstvo na polji tako, da je pridelovanje žita le na najpotrebnejše omejeno, med tem, ko ima glavni delež na poljskem pridelku krma. Pridelovanje krme je pa treba ne le na polji pomnožiti, ampak tudi z izboljševanjem travnikov, pašnikov in planin. Travniki na Kranjskem so v veliki večini še prav slabo obdelani, deloma z mahom obraščeni, močvirni in deloma v svoji rašči uže onemogli. Treba je toraj kmetovalcem svoje travnike boljše obdelovati, vodo odpeljevati in jih namakati, ter dobro gnojiti. Na ta način dá se na marsikaterem travniku pridelek podvojiti.

Posebno bi pa priporočal največ pozornost obračati na pašnike in planine. Koliko je pašnikov, koji očiščeni, pognojeni in sploh prav obdelani postali bi prav dobri travniki. Tudi na planinah dá se veliko izboljšati, le resne volje je imeti treba in veselje do napredka.

To povedano, kar se namreč tiče pridelovanja krme, veljá za celo našo deželo, imam pa še nekaj na srci, ki se posebno Dolenjcev dotika, po nekaterih krajih pa morda tudi Gorenjcev in Notranjcev. To je neobdelana in neporabljena zemlja. Marsikedo bode prašal, ali se na Kranjskem še kaj tacih tal najde? Pa še precej, dragi bralec. Koliko je kolovoznih potov, ki so dvakrat tako široki kot najširokejša cesarska cesta. Ko bi dotični kmetovalci, ki kolovoz rabijo, skrbeli za

dobro stanje pota, ne bi jim bilo treba v slabem vremenu pot vedno razširjevati ter naj bi raje prostor, ki jim je zato na razpolaganje, obdelali in krmo pridelovali. Pa pojdi, dragi čitatelj, in oglej si prostor, koder se dva taka pota križata. Celi oral se zato potrebuje, v slabem vremenu se ti pa kola vendar do osi v zemljo vdirajo. Malo manj zanikernosti in nekoliko več pridnosti bi napravilo dobro pot, ki je tudi na korist živini in pa lep kos zemlje bi se za obdelovanje pridobil. Videl sem na Dolenjskem velike kose zemlje, da na stotine oralov broječe pašnike, kojih oralo ne dá na leto pridelka v vrednosti enega goldinarja. Znal bi kedo misliti, da je zemlja slaba, nerodovitna. Ne! Vipavec bi si vseh pet prstov obliznil, ko bi tako zemljo imel na svojem zelniku. Ko bi se vsak Dolenjec skrbno okolo sebe ozrl, ter vsako ped zemlje pridno obdelal, svojo največo skrb obrnil v pridelovanje krme, ne bilo bi mu treba nikdar vprašati: Od kod krme vzeti.

Kar se pa tiče izboljšanja kakovosti naše živine, pomaga živinorejcem z dobrim vspehom, kakor sem uže prej pisal. vlada in c. k. kmetijska družba. Dober ali pa še bolji vspeh, kakor se do sedaj javi, je pa tudi le mogoč, če živinorejci sami podpirajo vlado in kmetijsko družbo, in sicer je to potrebno še v veliko večji meri, ko dozdej. Za vzdrževanje muricodolskega in belanskega čistega rodú bode kmetijska družba s pomočjo državne subvencije še vedno bice čistega rodú v deželo vpeljavala, na kmetovalcih je pa ležeče, s pridno udeležbo pri družbi pripomoči, da se več te živine v deželo privede.

Pravilno in umno krmenje kakor umno ravnanje sé živino in dobri hlevi naredili bodo našo živino slično oni, kojoj moramo sedaj za drag denar iz drugih dežel kupovati. Nasprotno ravnanje stori vse nakane kmetijske družbe v tej zadevi nevspešne.

Kvar, koja se godi vsled pomanjkanja dobrih bikov, je pa tudi uže deželni zbor uvidel, ter v svojem času postavil sklenil z namero, živinorejo zboljšati. Ta postava, ki je bila tako osnovana, da je bilo nje izvedenje živinorejcem na prosto voljo stavljeno, je samo od sebe umevno ostala le na papirji. Ničevost te postave je strokovnjak in poznavatelj naših razmer ranjki dr. Bleiweis uže takrat povdarjal ter tudi prav imel, kakor nas uči sedanjost. Tudi vlada je to uvidela,

ter letošnjo spomlad sklicala ênketo v posvetovanje nove postave, Gosp. deželni predsednik bar. Winkler je ênketi predložil uže po njem izdelano postavo, kojoj izvrstno delo je ênketa z malimi izjemami, nepremeno sprejela. Žalibog, da ta postava ni uže letos prišla v deželni zbor, in korist, kojoj je gospod predsednik namenil deželi, odpadla je deželi na škodo najmanj za eno leto.

Spis „o naši živinoreji“, čeravno le v glavnih potezah risan, obširneje je postal, kakor mi je bil namen, zato ga zaključim ter si pridržim obravnavanje ene ali druge stvari, zadevajoče našo živinorejo, za prihodnji čas. Oni pa, katerim je kaj za napredek naše živinoreje, pa uže iz navedenega lahko posnamejo, kaj jim je storiti in naj tudi delujejo v tem smislu, kar je pa še posebno veliko vredno, oni naj pri vsaki priliki kmeta podučé.

Gospodarske novice.

* Ker vlada vzlic temu, da se povsod vpeljujejo amerikske trte, zoper stoječe trtne uši vendar nič v tej zadevi ne stori, snuje se na Dunaji „društvo za ohranjenje vinarstva v Avstriji“. Snovatelji tega društva so: grof Coronini-Cronberg, grof Kristijan Kinsky, prelata Aleksander Karol in Ubald Kstersitz in podpolkovnik Ludwig.

* * *

* Trtni uši zoperstoječe amerikske trte oddaja ogerska vlada domačim vinorejcem po 10 do 15 gold. tisuč rezanic in po 40 do 60 gold. tisuč okoreničenih trt. Kedaj pridemo pri nas tako daleč?

* * *

* Nič manj ko štiri nove kmetijske šole dobijo Čehi tekem l. 1885. Z novim letom otvorila se je pa uže vinarska šola v Melniku.

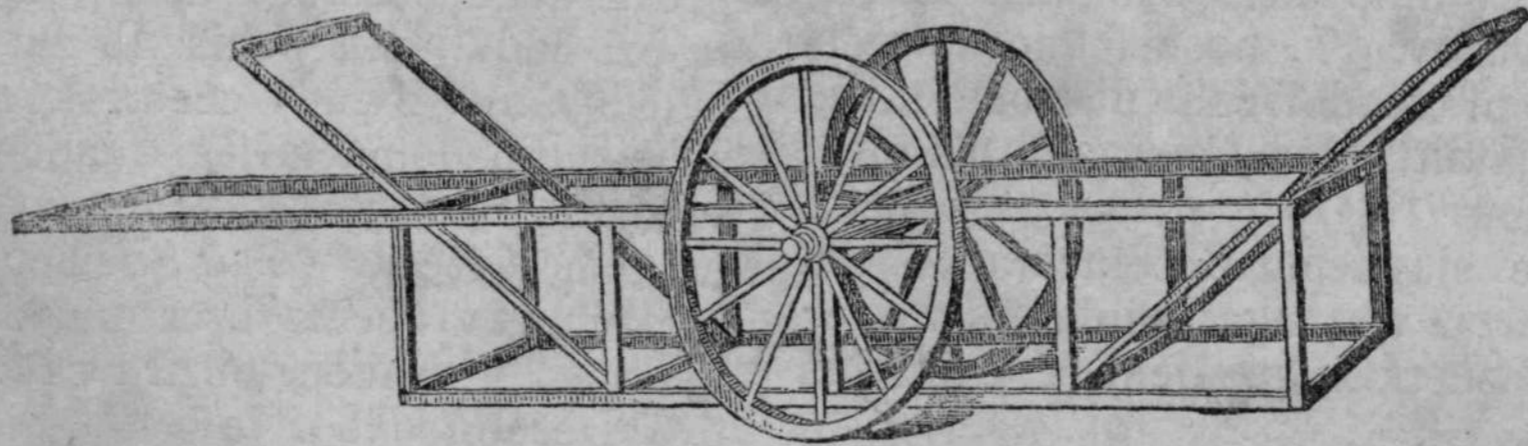
* * *

* Predsedništvo galiciške kmetijske družbe sklenilo je sklicati spomladi na Dunaji shod kmetovalcev, pri katerem se bode razpravljalo o sredstvih v povzdigo kmetijstva.

Priprosti ročni voziček.

Kedar kak star voz podereš in ti pri tem še dobri kolesi ostaneti, koji se sicer porabiti ne dasti, uporabiš ju lahko na jako koristen način, mestu da bi ju vrgel med staro šaro. Pusti narediti stojalo iz okvirov, katere

po potrebi in razmeri v gospodarstvu različno veliko. Za seno, slame in slične tvarine je pač najbolj pripraven voziček, kakor je zraven vpodobljen, da se stojalo namreč skoraj dotakuje tal. Za druge tvarine je

postaviš potem na kolesi. Tako si napraviš voziček, kakor ga kaže zraven stoječa podoba. Tak voziček je v vsakem gospodarstvu v velikem in majhnem jako koristen. Kakor naravno, namreč napravi se to stojalo

mogoče treba vzdigniti stojalo in stene obiti s deskami. Vedno se pa mora ozir jemati na to, da je voziček lahek in kolikor mogoče lahko premakljiv. Ker se tak voziček napravi jako lahko in ceno, ga vsakemu priporočamo.